

*Tatay Tibor – Neumanné Virág Ildikó –
Lentner Csaba – Sági Judit*

Az otthonteremtési támogatási rendszer értékelése egy kérdőíves vizsgálat tükrében

Assessment of the Housing Support System in the Light of a Questionnaire Survey

Összefoglalás

A magyar népesség demográfiai szerkezete kedvezőtlen képet mutat, melynek egyik oka az alacsony gyerekvállalási hajlandóság. Tanulmányunkban bemutatjuk a gyerekvállalási ráta, a születések számának alakulását az utóbbi másfél évtizedre vonatkozóan. A kormány 2010 után a családpolitika eszközeivel kívánja a demográfiai folyamatokat kedvezőbb irányba fordítani. A családtámogatási rendszer egyik fontos eleme az otthonteremtési támogatási rendszer. A tanulmány ennek főbb összetevőit tárgyalja. Saját kérdőíves kutatást végeztünk egyetemi hallgatók körében abból a célból, hogy felmérjük, az otthonteremtési támogatási rendszernek lehet-e hatása a gyerekvállalásra, a lakáscélok várható megvalósítására. A válaszok alapján megállapítottuk, hogy

DR. HABIL. TATAY TIBOR PhD, egyetemi docens, Széchenyi István Egyetem (tatay@sze.hu), NEUMANNÉ DR. VIRÁG ILDIKÓ PhD, egyetemi docens, Pannon Egyetem (neumann@gtk.uni-pannon.hu), PROF. DR. LENTNER CSABA CSC, egyetemi tanár, intézetvezető, Nemzeti Közszerológiai Egyetem (lentner.csaba@uni-nke.hu), DR. HABIL. SÁGI JUDIT PhD, főiskolai docens, Budapesti Gazdasági Egyetem (sagi.judit@uni-bge.hu).

a gyerekvállalási hajlandóságra a válaszadók szerint hatással lehet a támogatási rendszer. Lakáscéljaik eléréséhez, a megkérdezettek véleménye szerint, hozzájárulhat az otthonteremtési támogatás.

Journal of Economic Literature (JEL) kódok: I38, J13, R21, D6 , J11

Kulcsszavak: termékenységi arány, családtervezés, gyermekvállalás, családtámogatás

Summary

The demographic structure of Hungary's population is unfavourable. One of the reasons for this is the low desire to have children. The study describes developments in the birth rate and the number of childbirths in the past one and a half decades. Since 2010 the Government has used family policy instruments to reverse the demographic trend. One of the important elements of the family support system is the housing subsidy scheme. This paper gives an overview of its main components. We conducted our questionnaire research among university students in order to assess whether the housing support system could have an impact on both the willingness to have children and the expected implementation of housing objectives. Based on the answers it was found that the support system can actually influence the respondents' plans to have children. Respondents believe that the housing subsidy scheme may help them achieve their home-making objectives.

Journal of Economic Literature (JEL) codes: I38, J13, R21, D6 , J11

Keywords: fertility rate, family planning, childbearing, family subsidies

BEVEZETŐ

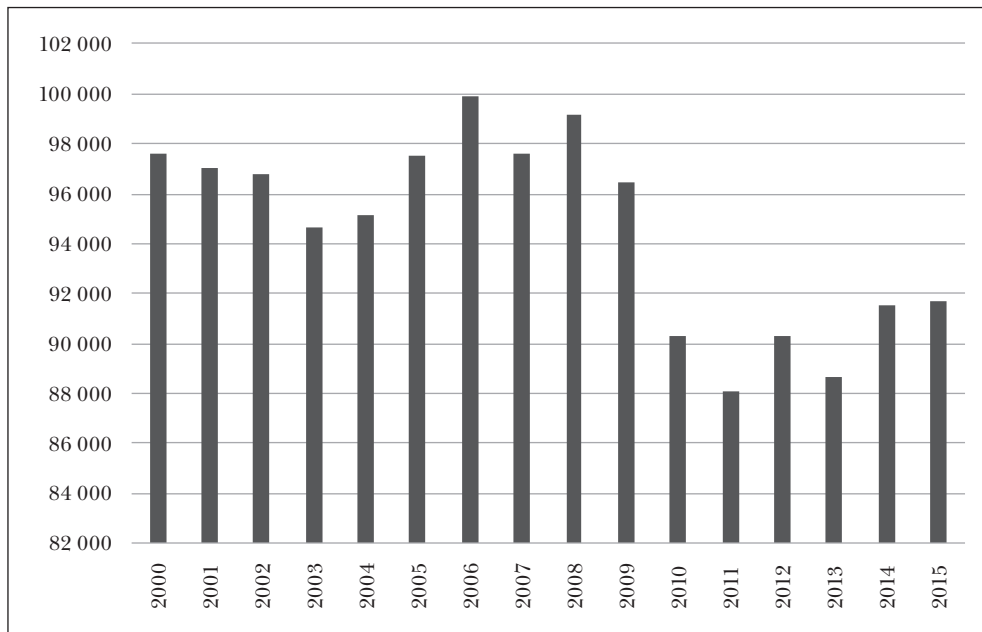
Az utóbbi évtizedekben a magyarországi demográfiai helyzet kedvezőtlen képet mutat. A társadalom korösszetételének egészséges volta a fenntartható fejlődés alapja. A kedvezőtlen demográfiai folyamatok a társadalom, a gazdaság minden területére hatással vannak. Az európai országok többségének, benne Magyarországnak, égető gondja a társadalom elöregedése. 2010 után a kormányzat középpontba állította a családok helyzetének javítását, a gyermekvállalás támogatását. A megvalósuló programok egyik kiemelt pillére az otthonteremtési támogatási rendszer.

Kérdőíves kutatást végeztünk egyetemisták körében, arra keresve a választ, hogy a 2016-ban kiszélesített otthonteremtési támogatási rendszer várhatóan emelheti-e a gyermekvállalási kedvet. Arra kerestük a választ, hogy látják a fiatalok, várhatóan segíti-e lakáscéljaik elérését a támogatási rendszer. Kutatásunk mintavétele miatt a kapott eredmények nem reprezentálják a szülőképes lakosság véleményét, de egyfajta gyorsképet adnak a bevezetett támogatások fogadtatásáról, lehetséges hatásáról.

A SZÜLETÉSSZÁM ALAKULÁSA MAGYARORSZÁGON

Hazánkban a teljes termékenységi arányszám a rendszerváltást követően 1,3 körüli szintre csökkent, és a 2000-es évek elején ezen a szinten stagnált. Ezt a helyzetet még súlyosbítja, hogy 2016-ban már minden hatodik – magyar szülőktől származó – gyermek külföldön született. A születések számát nézve igen kedvezőtlen irányt mutatnak az értékek.

1. ábra: Az éveszülések számának alakulása Magyarországon 2000 és 2015 között

Forrás: Saját szerkesztés a KSH adatai alapján

A születések száma a rendszerváltás utáni első évtized végére csökkent hozzávetőleg 95 000-re, majd 2000 és 2008 között a 95 000 és 100 000 közötti szinten stagnált. 2008-tól 2010-re jelentős további csökkenés történt, a születésszám 90 000 körüli szintre esett, 1994-ben és 2015-ben 91 500 körül alakult. Az elkövetkező években a szülőképes korosztályokba tartozó nők száma csökken, így a gyermekvállalási hajlandóság növekedése mellett is alacsonyabb lehet a születések száma (Kapitány–Spéder, 2015).

A rendszerváltozás után megfigyelhető tendencia, hogy a nők a gyermekvállalást egyre későbbi korra halasztják, ami az alacsony magyar termékenységi arány magyarázó tényezői közt szerepel. A halasztás mögötti okként elsősorban az iskolában töltött idő meghosszabbodása áll. Ugyanakkor a fiatalok hangsúlyos tényezőnek tartják a gyermekvállaláshoz a megfelelő gazdasági háttér, azaz a munkahely meglétét, illetve a

lakáshelyzetük megoldását. A stabil lakáshelyzet alapvetően a saját lakás megszerzését takarja (Bálint et al., 2011).

A gyermekvállalási hajlandóság csökkenésének okaiként Spéder (2014) megfogalmazza, hogy a rendszerváltás után a társadalmi szerkezetben, az intézményrendszerben bekövetkező változások kedvezőtlen közeget teremtettek. Tanulmányában hivatkozik arra, hogy a munkaerőpiaci bizonytalanságok, a változó családtámogatási rendszer szintén visszavetették a gyermekvállalási hajlandóságot.

A szociológusok és demográfusok szerint a gyermekvállalási hajlandóság csökkenése mögött az európai országokban és Magyarországon is komplex társadalmi folyamatok állnak. A hagyományos létformák felbomlása, a fogyasztói társadalmakban az egyének családot érintő felfogásának átalakulása olyan minőségi változások, amelyek születésszámokra gyakorolt hatását nehéz számszerűsíteni. Ezeket a mélyen a kultúrában gyökerező okokat várhatóan nehéz megváltoztatni, gazdasági eszközökkel korlátozottan befolyásolhatók.

A gyermekvállalási hajlandóság mögött azonban gazdasági tényezők is jelen vannak. A stabil gazdasági háttér elemei között a saját lakás megléte fontos összetevő. A lakástulajdon megszerzésének ideje befolyásolja a gyermekvállalás időpontját: az első lakás korábbi megszerzése az első gyermek vállalásának korábbra hozatalát eredményezheti. A későbbiekben a nagyobb lakás megszerzésének lehetősége szintén a további gyermekek vállalását segítheti.

AZ OTTHONTEREMTÉSI TÁMOGATÁSI RENDSZER ÉS A CSALÁDPOLITIKA

A hazai közgazdasági gondolkodásban felerősödtek a gyermekvállalás gazdaságpolitikai eszközökkel történő segítésére irányuló szándékok (Giday, 2011; 2012). Mindez a magyar családpolitikában már tükröződik: az állam a családpolitikájában határozza meg a gyermekvállalás ösztönzését, a gyereknevelés segítését. A családpolitika szűkebb értelmezésben felfogható a gyerekeket nevelő családokat támogató állami juttatások és szolgáltatások összességéként. A családtámogatási rendszer azokat a szociálpolitikai eszközöket foglalja magában, amelyek a gyerekek nevelésében a társadalom közös felelősségét fejezik ki. A gyerekneveléshez való közösségi hozzájárulás az állami újraelosztó rendszeren keresztül valósul meg (Darvas–Mózer, 2004).

A magyar kormányzat 2010 után újrafogalmazta családpolitikáját, családtámogatási rendszerét. Ennek fontos sarokköve az otthonteremtési támogatási rendszer. A szociálisabb ihletésű támogatási rendszert újraélesztve 2012-től indult az Otthonteremtési Program. Ennek egyik eleme a megújuló szociálpolitikai támogatás lett, célja a lakással még nem rendelkezők lakásépítésének és lakásvásárlásának támogatása. A másik elem az otthonteremtési kamattámogatás volt, melynek rendeltetése kamattámogatott hitelek nyújtása, amely új lakás vásárlására, építésére, használt lakás vásárlására, lakás korszerűsítésére volt felhasználható. Másodlagosan ez a forma a bajba jutott adósok segítését is célozta. Az otthonteremtési kamattámogatás felhasználható lett késedelmes jelzáloghitellel vagy felmondott kölcsönrel terhelt

lakóingatlan vásárlásához, valamint hátralékos hiteladós által kisebb lakás vásárlásához (NGM, 2012).

A magyar gazdaság teljesítményének javulása és a költségvetés stabilizálódása 2015-ben lehetővé tette a támogatási rendszer továbbfejlesztését, így a vissza nem térítendő támogatás körét kiterjesztették a használt lakások vásárlására is. Továbbra is rendelkezésre áll a kamattámogatott hitel igénybevételének lehetősége lakás építések, illetve vásárlások; ezenfelül további kedvezményt jelent az adó-visszaigénylés. A kedvezmények már kiterjednek az egy gyermekkel rendelkezőkre, vagy az egy gyermeket vállalkozóra is. A vissza nem térítendő családtámogatási kedvezmény (csok) és a kamattámogatott hitel maximálisan megkapható összege emelkedett. 2015 júliusától a családok otthonteremtési kedvezménye használt lakás vásárlására és új lakás építésére és vásárlására is felhasználhatóvá vált, összege a jogosultsági feltételek alapján 500 000 és 3 250 000 forint között változott.

2016 elejétől a támogatási összegek emelkedtek, ugyanakkor a használt lakások vásárlására és az új lakás vásárlására vagy építésére megkapható összegek már jelentős eltérést mutattak. Egyértelműen kifejeződött, hogy a kormány az új lakások építését részesíti előnyben. 2016. január 1. után az egy gyerek után igényelhető családi otthonteremtési kedvezmény 600 000, két gyerek után 2 600 000 forint, három vagy több gyerek után maximálisan tízmillió forint lett. A vissza nem térítendő támogatás mellett tízmillió forint kamattámogatott hitel felvételére is megteremtették a lehetőséget, és az új lakást építők ötmillió forint általános forgalmi adó visszaigénylésére is jogosulttá váltak.

A 2016 elejétől életbe lépett változások, majd a 2016-ban több lépcsőben megtörtént módosítások a támogatási rendszer igénybevételi feltételeinek további finomhangolását célozták. A módosítások alapvető vonása volt, hogy az igénybevétel feltételeit kedvezőbbé tegyék, a támogatási rendszer lehetőségeivel a gyereket nevelő és vállalkozó családok minél szélesebb körben élhessenek. Ilyen változtatások voltak például a szülők korára, a megvásárolni kívánt lakások négyzetméterárára, a lakásnagyságra vonatkozó változtatások (Csalad.hu, 2017).

A KÉRDŐÍVES KUTATÁS EREDMÉNYEI

Kérdőívünk húsz kérdésből állt. A megkérdezés 2016 novembere folyamán zajlott le, 1332 fővel. A kérdőív kitöltésében nappali és levelező tagozatos budapesti és győri egyetemi hallgatók vettek részt. A vizsgálati körben lévők azok közé tartoztak, akik elvileg már termékeny életkorban vannak, illetve a napjainkban szokásos gyermekvállalási életkort pár év múlva már elérik, vagy éppen jelenleg már ebbe a korba jutottak.

A kérdőív első részében, az 1–6. kérdésben a válaszadók nemére, korára, lakhelyére, testvéreinek számára és lakáshelyzetére kérdeztünk rá, illetve munkatapasztalataikra voltunk kíváncsiak, hogy néhány alapvető demográfiai jellemzőt megismerjünk. A válaszok alapján a megkérdezettek 42,6%-a férfi, 57,4%-a nő. A válaszadókból 18 és 25 év közötti 735 volt, ami 55,2%-ot jelent. 22,4% a 26–30 éves korcsoportba tartozott, a 31 és 35 év közöttiek 11,4%-ot tettek ki, míg a 35 felettiek 11%-ot.

A kitöltők 2,2%-a 500 lakosnál kisebb településen lakik, 7,5%-uk 500–1000 lakosú településen, míg 26,3%-uk 1000–10 000 lakosú településen él. A 10 000–500 000 lakosú településeken 28,5%-ban élnek, a válaszadók 35,5%-a lakik Budapesten.

A megkérdezettek 15,4%-a nem rendelkezik testvérrel, 47,9%-uk egy testvérrel, két testvérrel 24,9%-uk, három testvérrel pedig 7,6%-uk rendelkezik, és mindössze 4,2%-uknak van háromnál több testvére.

A válaszadók 56,3%-a saját családi házban lakik, 10,3%-uk 2–4 lakásos társasházban levő saját lakásban, 13,6%-uk 5–16 lakásos társasházban levő saját lakásban, 13,4%-uk pedig 16-nál több lakásos társasházban levő saját lakásban. A fennmaradó 6,4% szolgálati vagy bérlakásban él.

A megkérdezettek 29,2%-a nyári diákmunka során szerzett munkatapasztalatot. 28,9%-uk egy-három éves tapasztalattal rendelkezik, négy-hat éves munkatapasztalata pedig 12,8%-nak van. A fennmaradó 29,1% több mint hatéves munkatapasztalattal rendelkezik.

Az ezt követő kérdések arra irányultak, hogy megtudjuk, a megkérdezettek igénybe vesznek-e pénzügyi termékeket, illetve mennyire rendelkeznek pénzügyi ismeretekkel. A vonatkozó kérdések az alábbiak voltak:

7. Használ-e bankkártyát?

8. Használ-e internetbanki szolgáltatásokat?

9. Van-e családjának lakására jelzálogterhelés bejegyezve?

10. Tételezzük fel, hogy hosszú lejáratú hitelt vesz fel, ahol a havi törlesztőrészek (tőketörlesztés + kamat) a teljes futamidő alatt mindig állandók. Egyik bank 6%-os kamatláb mellett tízéves futamidőre, a másik bank 6%-os kamatláb mellett húzéves futamidőre kínálja hitelét. Melyik futamidőnél lenne magasabb az első hónapban fizetendő kamat összege?

11. Ismeretei szerint mely hitelfajta kamata a legalacsonyabb jelenleg a hazai piacon?

A válaszadók 29,6%-a legfeljebb havonta használja a bankkártyát, heti rendszerességgel 31,8%-uk, a válaszadók 34,2%-a napi szinten használja a kártyáját. A kérdőív kitöltői közül 18,2%-a egyáltalán nem használ internetbanki szolgáltatásokat, míg 44,2%-a legfeljebb havonta használja. A válaszadók 29,8%-a hetente, a fennmaradó 7,8% pedig napi rendszerességgel használja.

A válaszadók 22,4%-ának van a családban jelzálogterhelése, 67,8%-a azonban nem rendelkezik jelzáloggal. A maradék 9,8%-a nem tud róla. 35,2% tudott csak helyes választ adni arra, hogy azonos kamatozási feltételek mellett, ugyanakkora összegű hitelnél, eltérő futamidő esetén hogy viszonyul a különböző konstrukciók kamata egymáshoz az első hónapban.

A 11. kérdésre, hogy mely hitel kamatlába a legalacsonyabb aktuálisan a piacon, a válaszadók 45,8%-a adott helyes választ.

A megkérdezettek túlnyomó része tehát nem használ napi rendszerességgel bankkártyát, még kevésbé jellemző a napi internetes bankolás. Jelzáloghitellel csak mintegy ötöde rendelkezett a kérdésbe bevontak családjaiból. (Ez viszonylag kicsi arány, még akkor is, ha idesorolnánk azokat is, akik nem tudták a választ.) Ennek fényében talán

nem annyira meglepő, hogy nem ismerik a különböző hitelek kamatlábait, hiszen kérdésünkre 50%-nál kevesebben válaszoltak helyesen. Az ismeretekre vonatkozóan elgondolkodtató, hogy a válaszadók egyharmada tudja csak a konkrét hitelszámítás helyes eredményét. (Talán ez annak tudható be, hogy a kérdésre intuitív választ adtak.)

A 12–15. kérdések arra irányultak, hogy felmérjük, mennyire ismerik a megkérdezettek a családtámogatási rendszer elemeit.

12. Ön szerint mekkora vissza nem térítendő támogatás jár a családi otthontermelési kedvezmény keretén belül két vállalt gyermek után, új lakás vásárlása esetén?

13. Az Ön tudomása szerint kik vehetik igénybe a családi otthontermelési kedvezményt?

14. Ismeretei szerint az otthontermelési kamattámogatás igénylése mely esetben lehetséges?

15. Ismeretei szerint melyik az igaz az alábbiakból új lakás építése esetén?

A kitöltők közül a 12-es kérdésre 58,8% adott helyes választ, azaz ismerte, mekkora a lehetséges támogatás összege két gyerek után. A 13-as kérdésre a válaszadók 50,2% válaszolt helyesen, azaz tudta, hogy az otthontermelési kedvezmény lehetséges igénybe vevői lehetnek a házastársak és az élettársak is. A 14-es kérdés vonatkozásában a megkérdezettek 54,1%-a ismerte, mikor kapható az otthontermelési kamattámogatás. A 15. kérdésre a megkérdezettek közül azok 47,6%-a ismerte a jó választ a családi otthontermelési kedvezmény és az általános forgalmi adó együttes igénylése vonatkozásában.

A kérdésekre adott válaszok alapján az állapítható meg, hogy a megkérdezettek mintegy fele az otthontermelési támogatási rendszert ismeri, szabályaival tisztában van.

A 16. és 17. kérdés azt célozta, hogy megtudjuk, a családtámogatási rendszer tükrében a megkérdezettek miként vélekednek a gyermekvállalási kedv változásáról.

16. Ön szerint a gyermekvállalási kedvet növelik-e az újonnan bevezetett lakástámogatási intézkedések?

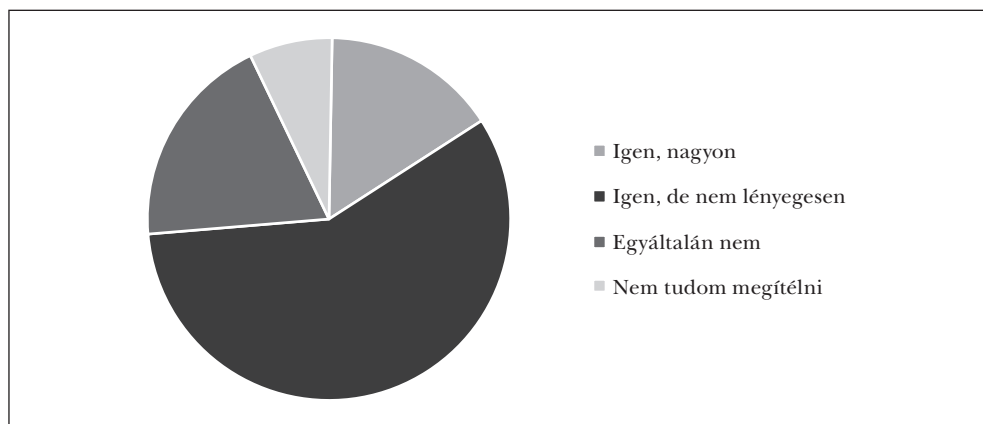
17. Várhatóan Ön gondolkodik-e az eddig tervezettnél több gyermek vállalásában a jelenleg bevezetett lakástámogatási rendszer fennmaradása esetén?

Mivel magának a megújított és kibővített családtámogatási rendszernek a lényege, hogy a gyermekvállalást ösztönözze, így a teljes megkérdezetti körre és ezek csoportjaira lebontva is értékeltük a válaszokat. Fontos kérdés volt számunkra, hogy megismerjük, „általában” hogy gondolkodnak a megkérdezettek az otthontermelési támogatás gyermekvállalást ösztönző hatásáról. A válaszok a megkérdezettek teljes körében, illetve ezek csoportjaiban a következők voltak: a kitöltők 15,4%-a szerint a támogatás jelentősen növeli a gyermekvállalási kedvet, 58% szerint növeli ugyan, de nem lényegesen, 19,2% szerint egyáltalán nem befolyásolja, 7,4% pedig nem tudja megítélni ezt a kérdést.

A férfiak és nők megítélése ennél a kérdésnél majdnem azonos volt. A válaszadó férfiak 15,1%-a szerint a bevezetett kedvezmények nagymértékben, 57%-uk szerint nem lényegesen növelik meg a gyermekvállalási kedvet, 19,5% férfi szerint egyáltalán nem növelik a gyermekvállalási kedvet az újonnan bevezetett lakástámogatási intéz-

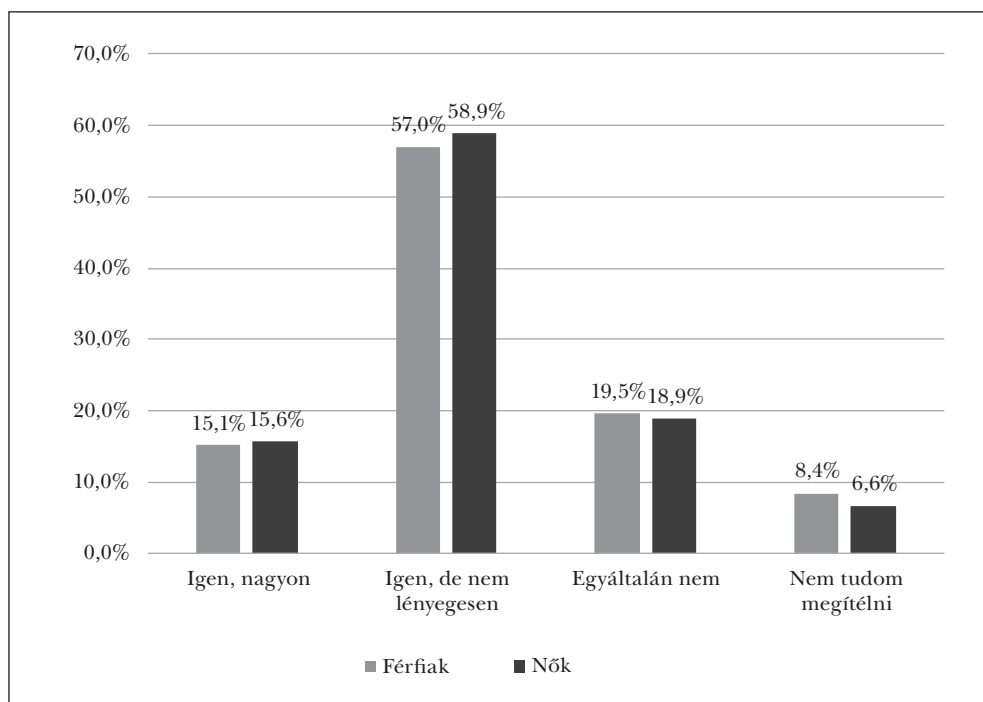
kedések. A nők hasonlóan válaszoltak, míg 15,6%-a szerint jelentős mértékben megnövelik a gyermekvállalási kedvet az újonnan bevezetett kedvezmények, addig 58,9% szerint csak csekély mértékben (3. ábra).

2. ábra: A 16. kérdésre adott válaszok megoszlása

Forrás: Saját kérdőív

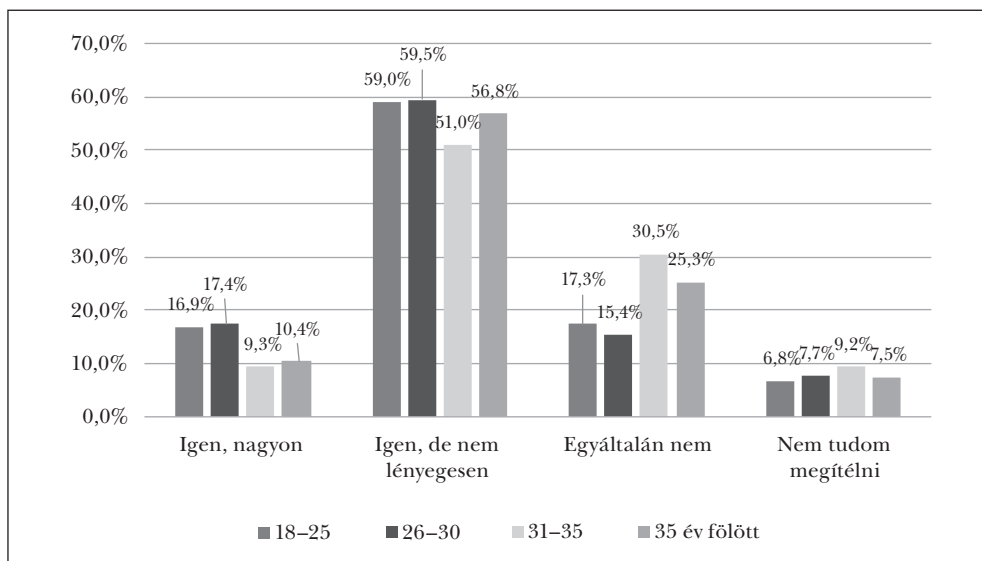
3. ábra: A 16. kérdésre adott válaszok megoszlása az egyes nemeknél

Forrás: Saját kérdőív

Korcsoportok szerint vizsgálva a válaszokat sem tapasztaltunk nagy eltérést. A 18–25 éves korosztályból 16,9% választotta azt, hogy a lakástámogatás erősen hatással van a gyermekvállalásra. 59% pedig azt, hogy hatással van ugyan, de nem lényeges módon. A 26 és 30 év közöttiek 17,4%-a nagyon számottevőnek, 59,5%-a számottevőnek, de nem lényegesen számottevőnek gondolja a hatást, 15,4% egyáltalán nem véli hatásosnak a támogatást a gyermekvállalás növelésére. A 31 és 35 év közöttieknél 9,3% ítéli hatásosnak a támogatást, míg 30,5% nem tulajdonít hatást a gyermekvállalásra. A 35 év fölöttiek esetén 10,4% nagyon hatásosnak véli a támogatást (4. ábra).

4. ábra: A 16. kérdésre adott válaszok megoszlása az egyes korcsoportoknál

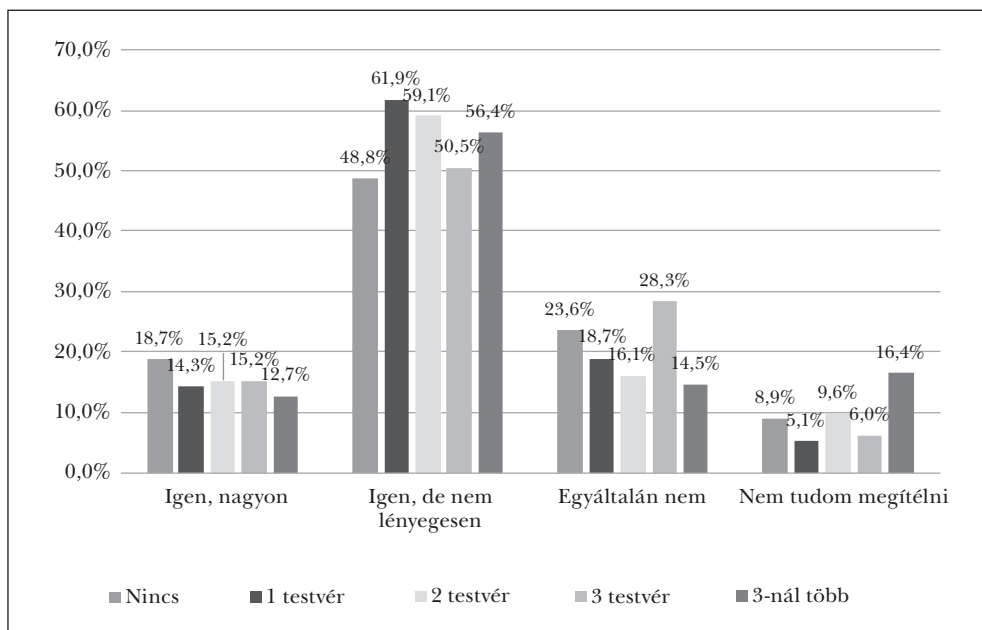
Forrás: Saját kérdőív

A testvérek száma szerint bontva a válaszadókat a kérdésre, akiknek nincs testvérük, 18,7%-ban erősnek érzik a hatást, 48,8%-uk igennel válaszolt ugyan, de nem tartják lényegesnek a kifejtett hatást. 23,6%-uk szerint egyáltalán nem befolyásolja a gyermekvállalási kedvet a támogatás. Akiknek van testvérük, nagyobb arányban tulajdonítottak jelentőséget a támogatás bevezetésének. Az egy testvérral rendelkezők 14,3%-a nagyon hatásosnak véli a támogatást, 61,9%-a nem lényeges hatásúnak, a két testvérral rendelkezők 15,2%-a nagyon hatásosnak gondolja, míg 59,1%-a hatásosnak véli, de nem nagyon. A három vagy annál több testvérral rendelkezők 15,2%-ban, illetve 12,7%-ban nagy hatást tulajdonítanak a támogatásnak (5. ábra).

A 17. kérdésben meg kívántuk tudni, hogy a válaszadók magukra vonatkoztatottan ösztönzőnek gondolják-e a gyermekvállalással kapcsolatban az otthonteremtés támogatását. A válaszok a következő módon oszlottak meg: a válaszadók 8,2%-a több gyermek vállalásában gondolkozik a bevezetett támogatás hatására, 28,5% szerint lehetséges, hogy ez befolyásolja a későbbiekben a gyermekeik számát, 53,5% szerint

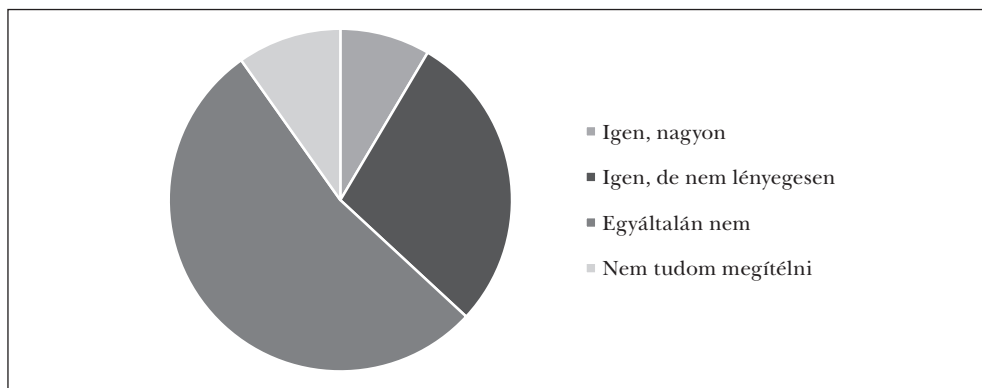
azonban egyáltalán nem befolyásolja. A kitöltők 9,8%-a nem tudja megítélni a támogatás hatását.

5. ábra: A 16. kérdésre adott válaszok megoszlása a testvérek száma szerinti megbontásnál

Forrás: Saját kérdőív

6. ábra: A 17. kérdésre adott válaszok megoszlása

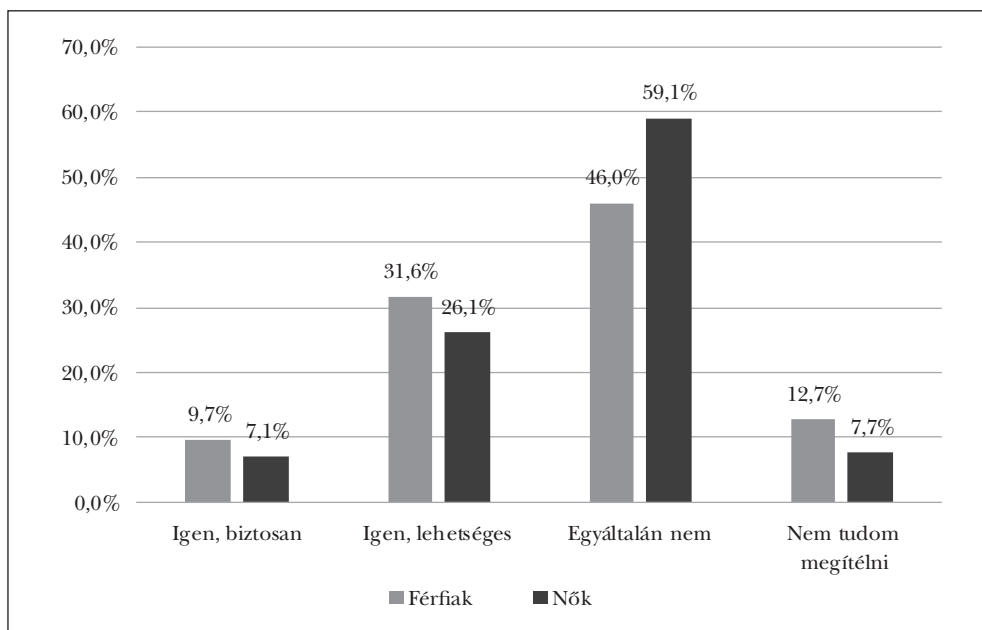

Forrás: Saját kérdőív

Nemek szerint vizsgálva a válaszokat, nem találtunk számottevő eltérést a csoportok között. Az újonnan bevezetett lakástámogatási rendszer hatására a férfi válaszadók 9,7%-a gondolkodik a tervezettnél több gyermek vállalásában, míg 46%-uk nem, illetve 31,6%-

uk elképzelhetőnek tartja a lehetséges hatást a gyerekek számára vonatkozóan. A férfiak 12,7%-a nem tudja megítélni az adott kérdést. A női válaszadók körében 7,1% úgy gondolja, hogy biztosan befolyásolják a vállalandó gyerekek számát az új intézkedések, 26,1% női válaszadó véli lehetségesnek, hogy kihatással van a helyzetre az új lakástámogatási rendszer. 59,1% szerint egyáltalán nem lesz hatással a gyerekek számára az újonnan bevezetett kedvezmény, és 7,7% női válaszadó nem tudja megítélni a kérdést (7. ábra).

7. ábra: A 17. kérdésre adott válaszok megoszlása az egyes nemeknél

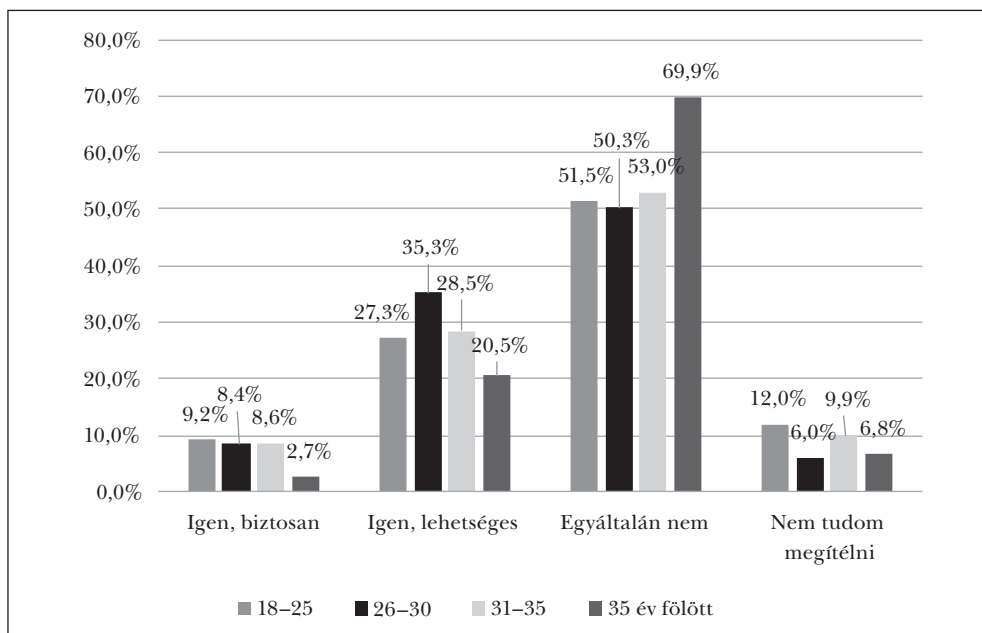

Forrás: Saját kérdőív

Kor szerint csoportosítva a válaszadókat, a válaszok megoszlása a következőképpen alakult: a 18–25 éves korosztályból 9,2% válaszolta azt, hogy „Igen, biztosan”, 51,5% viszont egyáltalán nem gondolkodik több gyerek vállalásában a támogatás hatására. A 26 és 30 év közöttiek közül 8,4% vállalna több gyermeket, 35,3 lehetségesnek tartja. A 31 és 35 év közöttiek 8,6%-a biztosan több gyermeket vállalna, 28,5% lehetségesnek tartja a több gyerek vállalását, 53% nem vállalna több gyermeket. Végül a 35 év fölöttiek 2,7%-a biztosan vállalna több gyermeket, 69,9% viszont egyáltalán nem tartja lehetségesnek a több gyermeket (8. ábra).

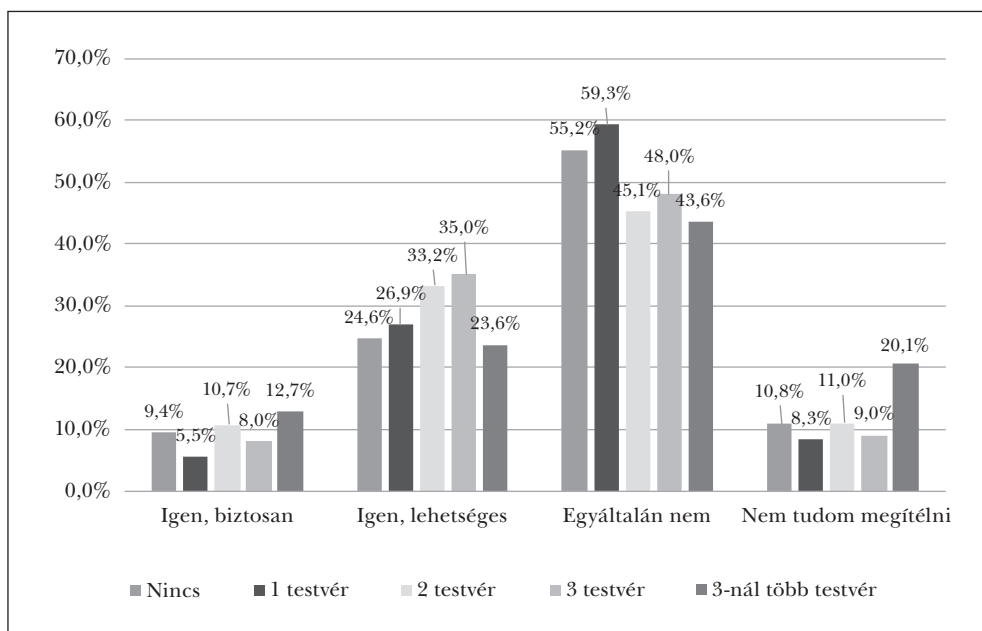
A testvéreik száma alapján bontva a válaszadókat, a gyermekvállalási hajlandóságra azok közül, akiknek nincs testvérük, 24,6%-ban lehetségesnek tartják a több gyermek vállalását, 55,2%-uk viszont egyáltalán nem. A három testvérrel rendelkezők tartják leginkább elképzelhetőnek, hogy a támogatás hatására több gyermeket vállaljanak, az egy testvérrel rendelkezők gondolták úgy legmagasabb arányban, hogy egyáltalán nem vállalnának több gyermeket a támogatás hatására (9. ábra).

8. ábra: A 17. kérdésre adott válaszok megoszlása az egyes korcsoportoknál

Forrás: Saját kérdőív

9. ábra: A 17. kérdésre adott válaszok megoszlása a testvérek száma szerinti megbontásnál

Forrás: Saját kérdőív

A 18. és 19. kérdés arra irányult, hogy megtudjuk, a családtámogatási kedvezmény feltételrendszerének teljesíthetőségét kockázatosnak látják-e a megkérdezettek, illetve saját lakásigényeik teljesülése vonatkozásában mit gondolnak a kapható támogatásokról.

18. Ön szerint a jelenleg bevezetett lakástámogatási rendszer feltételeinek betartása nagy kockázatot jelent az igénybe vevőknek?

19. Az Ön által elvárt lakás megszerzéséhez, illetve kialakításához milyen mértékben járulhat hozzá – fennmaradása esetén – a jelenleg bevezetett lakástámogatási rendszer?

A 18-as kérdésre adott válaszok alapján a megkérdezettek 22,2%-a szerint nagymértékű kockázatot jelent az igénybe vevők számára a rendszer által szabott feltételek betartása. 30,6% szerint csak kismértékű kockázatot jelent, 27,6% szerint a legtöbb igénybe vevő számára betarthatók a meghatározott feltételek. 5,4% úgy látja, hogy egyáltalán nem kockázatosak a feltételek, míg a fennmaradó 14,2% nem tudja megítélni a helyzetet. A válaszok azt mutatják, hogy a válaszadók mintegy fele kisebb-nagyobb kockázatokat lát a támogatások feltételeinek teljesíthetőségénél.

A 19. kérdéssel meg kívántuk tudni, hogy a megkérdezettek hogyan látják a támogatási rendszer lakáshelyzetükre vonatkozó befolyását. A kérdőívet kitöltők közül 20,1% úgy gondolja, hogy a támogatás jelentősen hozzájárulhat az előre kigondolt lakás megvásárlásához, 41,9% szerint a hozzájárulás csak kismértékű lehet, míg 37,5% szerint egyáltalán nem lesz hatással a támogatás mértéke a lakás megvásárlásához, illetve kialakításához, 0,5% nem tudja a kérdést megítélni.

Következtetésünk az, hogy a válaszadók a támogatási rendszert általában pozitívan értékelik a saját jövőbeli lakásvásárlásuk szempontjából. Több mint 60%-ban vélik úgy, hogy az otthonteremtési támogatás várhatóan segít az elképzelt lakás megszerzésében.

Az utolsó, 20. kérdésünkben arra kérdeztünk rá, hogy a válaszadók milyen forrásból számítanak megbízható információra a családtámogatásokról.

20. Megítélése szerint honnan szerezheti a legpontosabb információkat a jelenleg bevezetett lakástámogatási rendszer feltételeiről?

A válaszadók 32,8%-a szerint az Emberi Erőforrások Minisztériumának ügyfélszolgálatától szerezhető a legpontosabb információ a támogatással kapcsolatosan. 52,4% szerint a bankok ügyfélszolgálataitól, míg 6,9% szerint ismerősöktől szerezhető be a legpontosabb információ. A megkérdezettek 7,9%-a azonban nem tudja megítélni a helyzetet.

A KAPOTT EREDMÉNYEK ÉRTÉKELESE

Az egyetemisták körében végzett kérdőíves vizsgálatunk alapján az látható, hogy az otthonteremtési támogatás befolyást gyakorol a családalapítási terveikre. Gondolkodásukban jelenleg ugyan elsősorban az mutatható ki, hogy másokról feltételezik a gyermekvállalási kedv növekedését. Ez azonban arra utal, hogy a beállítódások változását feltételezik, ami a saját gondolkodásukra is visszahathat, illetve mérhetően hat is. Az empirikus kutatás keretében megállapítottuk, hogy a gyermekvállalási korbba érő fiatalok szándékait előreláthatóan megváltoztatja a támogatási rendszer megléte. Saját

kérdőíves vizsgálatunkban 1332 felsőoktatásban tanuló hallgató vett részt. A válaszadók 73,4%-a szerint a gyermekvállalási kedvet növeli az otthonteremtési támogatás. 36,7% válaszolta azt, hogy a támogatási rendszer fennmaradása esetén maga is vállalna több gyereket.

Ugyanakkor a feltételrendszerben rejlő kockázatokat érzékelték a megkérdezettek. A válaszadók 22,2%-a szerint nagymértékű kockázatot jelent az igénybe vevők számára a rendszer által szabott feltételek betartása, 30,6% szerint pedig kismértékű kockázatot jelent. A kockázatok érzékelése kihathat a gyermekvállalásra. Igaz, a kockázatokat ellentételezheti, hogy a kívánt lakáscélok könnyebben megvalósíthatók. A válaszadók mintegy kétharmada szerint a támogatási rendszer hozzájárulhat lakáscéljaik eléréséhez.

A kérdőív adatai alapján meg kívántuk állapítani, hogy a válaszadók között kialakíthatók-e csoportok. Például esetlegesen a gyakoribb bankkártyahasználók jobban ismerik a támogatási rendszer feltételeit, vagy a több testvérrel rendelkezők gyermekvállalását jobban ösztönzi-e a támogatás. A kapcsolatok keresésében alkalmazott statisztikai módszerek a keresztábla-elemzés, továbbá a khí-négyzet-próba voltak. Vizsgálataink eredményei szerint az elemzett változók közt sem a keresztábla-elemzés, sem a khí-négyzet-próba alapján nem voltak szignifikáns összefüggések megállapíthatók.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Bálint Lajos et al. (2011): *Demográfiai jövőkép. Magyarország demográfiai jövőjét meghatározó tényezők alakulásának áttekintése és értékelése a fenntarthatóság szempontjából*. NFFT Műhelytanulmányok, 1., KSH Népeségutódományi Kutató Intézet, Budapest.
- Csalad.hu (2017): Ösztönzi a gyermekvállalást a CSOK. *Csalad.hu*, <http://csalad.hu/2017/02/21/osztonzi-a-gyermekvallalast-a-csok/#more-24031> (Letöltés: 2017. március 4.).
- Darvas Ágnes – Mózer Péter (2004): Kit támogassunk? *Esély*, 16. évf., 6. sz., 64–99.
- Giday András (2011): Lakáscélú adókedvezményt a fiatalabbaknak. *Pénzügyi Szemle*, 56. évf., 1. sz., 16–25.
- Giday András (2012): Életciklus-szemlélet és a társadalombiztosítás bevételei. *Polgári Szemle*, 8. évf., 3–6. sz.
- Kapitány Balázs – Spéder Zsolt (2015): Gyermekvállalás. In: *Demográfiai portré 2015*. Szerk. Monostori Judit, Óri Péter, Spéder Zsolt, KSH NKI, Budapest, 41–56.
- Központi Statisztikai Hivatal, www.ksh.hu (Letöltés: 2017. május 2.).
- NGM (2012): *Nagy reformkönyv*. Nemzetgazdasági Minisztérium, Budapest.
- Spéder Zsolt (2014): Demográfiai folyamatok: születések, halálozások, korösszetétel. In: *Társadalmi Ríport 2014*. Szerk. Kolosi Tamás, Tóth István György, Tárki, Budapest, 63–82.